

Národní alokační plán: obchodování s emisemi

Ministerstvo životního prostředí (MŽP) právě zveřejnilo upravený návrh takzvaného národního alokačního plánu. Rozhodne se v něm, zda – a jak – se konečně začne snižovat mimořádně vysoký český příspěvek ke globálním změnám podnebí. Centrum pro dopravu a energetiku i Hnutí DUHA již v červnu návrh komentovaly se značnými rozpaky: může totiž namísto poklesu naopak vést ještě ke zvýšení znečištění. O návrhu plánu bude v nejbližších týdnech jednat vláda. Tento informační list shrnuje základní informace o alokačním plánu a hlavní výhrady proti předloženému návrhu.

Rekordní české znečištění

Česká republika patří mezi evropské rekordmany v exhalacích oxidu uhličitého, hlavní příčiny globálních změn podnebí. V posledním roce, pro který jsou statistické údaje (2001), byla se 12,45 tunami na obyvatele přímo na prvním místě v žebříčku všech 25 států rozšířené Evropské unie [1]. Znečištění pochází z elektráren, aut, těžkého průmyslu a dalších zdrojů, kde se spaluje uhlí, ropa a zemní plyn. Skoro polovinu z něj způsobuje energetika [2].

Příčinou vysokého znečištění je zastaralý průmysl, uhelné elektrárny a další špinavé technologie. Vláda musí podniknout kroky k tomu, aby se exhalace začaly snižovat.

Národní alokační plán

První příležitostí bude takzvaný národní alokační plán. Vláda v něm stanoví objem oxidu uhličitého, který dovolí vypouštět jednotlivým elektrárenským, hutním či cementářským společnostem a dalším znečišťovatelům.

Rozdělení povolenek k vypouštění exhalací slouží k zavedení evropského obchodování s emisemi [3]. Každá továrna dostane určité množství povolenek. Pokud způsobí menší znečištění, může svůj přebytek prodat – a naopak si povolenky musí dokoupit, pokud chce znečišťovat více, než kolik dostala. Pravidla obchodování stanoví nový zákon, jehož návrh MŽP dokončilo v březnu.

Účel obchodování s emisemi

Účel? Obchodování je způsob, jak redukovat exhalace co nejlevněji. Z ekologického hledis-

ka totiž není důležité, ve které konkrétní továrně nebo kde v Evropské unii se znečištění sníží. Proto stačí stanovit celkovou hranici. Obchodování povede k tomu, že omezovat znečištění se bude tam, kde je to lacinější. Takový podnik s malými náklady získá hodně povolenek. Zato firmy, které by za stejnou redukci exhalací musely zaplatit více, raději koupí povolenky od někoho, kdo je pořídil lacině.

Zahrnuté sektory

Obchodování a tedy také alokační plán se týká pouze některých průmyslových sektorů, nikoli například domácností nebo aut. Podniky, které zahrnuje, v posledních letech způsobovaly průměrně asi 89 milionů tun exhalací oxidu uhličitého, tedy zhruba 70 procent českého znečištění. Nejdůležitější je energetika (65 milionů tun), metalurgický průmysl (11 milionů), chemičky (5 milionů) a cementárny (3 miliony).

Znečištění se může zvýšit

Dosavadní exhalace v sektorech, kterých se alokační plán týká, tedy činily téměř 89 milionů tun. Návrh ale umožňuje, aby v letech 2005–2007 dosahovaly až 99,5 milionů tun ročně [4]. Znečištění by se tedy namísto snížení – zvýšilo.

Ovšem z toho více než 6 milionů tvoří tzv. bonusová alokace, na kterou mají nárok podniky, jež v minulosti dobrovolně investovaly do čistých technologií [5]. Část z nich dostanou také nové projekty kogenerace (kombinované výroby tepla a elektřiny). Není jisté, zda bude celá vyčerpána. Pokud ne, exhalace nakonec zůstanou zhruba na dosavadní úrovni. V žádném případě ale nejde o krok kupředu.

Rezerva pro investory

Součástí oněch 99,5 milionů tun je také takzvaná rezerva. Všechny povolenky totiž nebudou rozděleny mezi dosavadní znečišťovatele. Část (3 miliony tun) chce MŽP rezervovat k rozdělení novým zájemcům o vstup do obchodování. Tento bod je velmi důležitý. Otevírá totiž cestu zájemcům o investice do čistějších technologií. Jinak by se ocitli v silné konkurenční nevýhodě. Například zatímco obstarožní uhelné elektrárny ČEZ povolenky dostanou zadarmo, energetická společnost, která chce investovat do čistěj-

šího paroplynového cyklu spalování uhlí, by je musela nakoupit na trhu.

Ekologické organizace ale prosazují, aby tato rezerva byla součástí celkového – sníženého – objemu rozdělovaných emisí. MŽP o ni naopak povolené znečištění zvyšuje.

MŽP vs. vládní program

Ministři v březnu schválili vládní program ochrany klimatu, který počítá se snižováním znečištění. V něm se rozhodli "snížit měrné emise CO₂ na obyvatele do roku 2020 o 30 % v porovnání s rokem 2000" a "pokračovat v zahájeném trendu do roku 2030" [6]. Během dvou desetiletí by tak celkové české exhalace klesly z více než 12 tun na obyvatele a rok na zhruba 8,7 tuny.

V období 2000–2005 se podle programu má znečištění snížit o 15 procent, zatímco v letech 2000–2010 o 18 procent [7]. Dokonce i kontroverzní energetická koncepce, kterou ve vládě prosadil Milan Urban, počítá s omezením českých exhalací oxidu uhličitého o 10 procent v letech 2000–2005, respektive o 13 procent mezi roky 2000 a 2010 [8].

Tato čísla nelze s alokačním plánem přímo srovnávat, protože kalkulují s celkovým objemem českých exhalací, který přesahuje 120 milionů tun. Naproti tomu plán se týká sektorů, které z toho způsobují asi sedm desetin. Nicméně například energetika do něj spadá. Rozhodně je hrubý rozpor mezi snižováním znečištění o desetinu v energetické koncepci napsané Milanem Urbanem a zachováním zhruba dosavadní úrovně v alokačním plánu z pera Libora Ambrozka.

Navíc zjevně něco není v pořádku, pokud dva měsíce po rozhodnutí omezovat znečištění následuje plán, který navrhuje v nejbližších několika letech nedělat vůbec nic.

Ekologické škody

Pokud se nerozhodne ke zřetelnému (třeba i mírnému) omezení exhalací, vláda zároveň dává průmyslu jasný vzkaz: nestarejte se, v nejbližších letech po vás nikdo žádné snižování znečištění nebude chtít. Podniky tedy opět odloží investice do čistých či efektivnějších technologií. Zastaralý průmysl se zase nezačne modernizovat.

Ekonomické přínosy snížení znečištění

Ale vysoké exhalace budou mít i nepříznivé hospodářské důsledky. Znečištění budeme muset dříve či později beztak snížit. Státy, které s tím začnou dříve, budou potom mít snadnější pozici. Navíc mezitím obsadí trhy. Zatímco ostatní země začnou svůj průmysl modernizovat, české ekonomice vlak čistých technologií postupně ujíždí.

Hlavním způsobem snižování exhalací je lepší energetická efektivnost průmyslu. Česká ekonomika na každou vyrobenou korunu hrubého domácího produktu spotřebuje asi 1,7násobně více energie než státy dosavadní Evropské unie [9] – což znamená i vyšší znečištění. A vysoká energetická náročnost je také vážný ekonomický problém. Zvyšuje náklady, takže podkopává konkurenceschopnost našich firem.

Průmysl prodělá i přímo

Český průmysl na navrženém plánu prodělá i přímo. Pořídít snížení exhalací je u nás v každém případě levnější než třeba ve Velké Británii, Francii nebo Německu. Proto projekty energetické efektivnosti u nás zaplatí západoevropské firmy, které zde budou investovat a nakupovat za to povolenky. Naopak naše podniky budou emise prodávat. Je tedy v jejich zájmu, aby cena povolenek zůstala vysoká. Ale štedré alokační plány způsobují přesný opak – inflaci. Po zveřejnění konečného rozhodnutí o poměrně špatném německém plánu klesla cena povolenky ze 13 eur za tunu na 8,25 € [10].

Důsledky pro konkurenceschopnost

Ani bezprostřední konkurenceschopnost českého průmyslu není ohrožena. Za prvé i při snížení exhalací bude mít podstatně výhodnější podmínky než v sousedních zemích. Na obyvatele u nás připadá více než 12 tun oxidu uhličitého ročně – ve státech EU-15 je to necelých 9 tun [11].

Za druhé mírné snížení znečištění, které by připadalo v úvahu, neznamená žádné velké náklady. Je velmi nepravděpodobné, že by se třeba české cementárny odstěhovaly do levnějších zemí kvůli omezení exhalací o čtyři procenta, které CDE a Hnutí DUHA prosazují.

Snížování exhalací v ostatních sektorech

Sektory zahrnuté do obchodování se na českých exhalacích skleníkových plynů podílejí přibližně 70 %. Alokační plán by měl zároveň stanovit, jaká jiná opatření se plánují pro sektory, jež se obchodování nezúčastní.

Týká se to třeba automobilů. Znečištění oxidem uhličitým z dopravy u nás od roku 1990 stoupl o 75 % [11]. Tento sektor způsobuje asi 10 % našich exhalací [2]. Prognózy předpokládají do roku 2010 další růst [12].

Návrh českého alokačního plánu se ale dopravou ani dalšími nezahrnutými sektory vůbec nezabývá.

Ekologické organizace prosazují

Centrum pro dopravu a energetiku a Hnutí DUHA návrh alokačního plánu komentují s rozpaky. Požadují přitom několik úprav:

- **Aby plán snižoval znečištění.** V prvním kole do roku 2008 stačí mírné snížení exhalací z necelých 89 milionů na 85 milionů tun, tedy o 4 %. To by měla být horní hranice, kterou rozdělování povolenek nepřekročí.
- **Zahrnutí rezervy do snížení exhalací.** Exhalace z čistějších technologií jsou pořád ještě exhalace. Proto by veškeré rezervy a bonusové alokace měly být zahrnuty do celkového objemu 85 milionů tun. Množství rozdělovaných povolenek by se o ně mělo snížit, nikoli zvýšit.
- **Opatření pro sektor dopravy.** Plán by měl navrhnout konkrétní opatření, která zajistí zastavení růstu a postupné snižování exhalací oxidu uhličitého z dopravy. Chybět by mezi nimi nemělo zastavení růstu emisí CO₂ z dopravy do roku 2008 (první obchodovací období) a od roku 2008 postupné snižování emisí.
- **Oznámit, co průmysl čeká v dalším kole.** Další kolo rozdělování povolenek bude na léta 2008 – 2012. Vláda by měla už teď říci, s jakým snížením exhalací se předběžně počítá, aby průmysl měl představu, na co se má připravovat.

Prameny

- [1] Europe's environment: the third assessment. Environmental assessment report No 10, European Environmental Agency, Copenhagen 2003
- [2] Fott, P., Pretel, J., Vácha, D., Neužil, V., et Bláha, J.: Národní zpráva České republiky o inventarizaci emisí skleníkových plynů (emisní inventura 2001), Český hydrometeorologický ústav, Praha 2003
- [3] Směrnice 2003/87/EC
- [4] Národní alokační plán České republiky 2005 až 2007. Návrh pro projednání ve vládě, MŽP, Praha 2004, str. 16
- [5] Národní alokační plán, str.16
- [6] Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v České republice, Praha 2004, str. 99
- [7] Národní program, str. 52
- [8] Státní energetická koncepce České republiky, Praha 2004, str. 46
- [9] Key world energy statistics 2003, International Energy Agency, Paris 2003
- [10] Environment Daily 1639, 30.3.2004
- [11] Zpráva o životním prostředí České republiky v roce 2002, Ministerstvo životního prostředí, Praha 2003
- [12] Aktualizace Střednědobé strategie sektoru dopravy, telekomunikací a poštovní služby, Ministerstvo dopravy a spojů, Praha 2000, příloha č. 4.1

Vydalo Hnutí DUHA a Centrum pro dopravu a energetiku
Vojtěch Kotecký a Klára Sutlovičová, červen 2004

A › Bratislavská 31, 602 00 Brno

T › 545 214 431

F › 545 214 428

E › info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

A › Krátká 26, 100 00 Praha 10

T › 274 822 150

F › 274 816 571

E › cde@ecn.cz
http://cde.ecn.cz

Hnutí DUHA je přesvědčeno, že česká veřejnost má právo na zdravější a čistější prostředí. Navrhuje proto řešení ekologických problémů, jež přinesou konkrétní prospěch pro kvalitu života každého z nás. Úspěšně prosazuje účinná a realistická opatření, která omezí znečištění vzduchu a řek i produkci odpadů, umožní zachovat pestrou krajinu, snížit kontaminaci potravin a vody toxickými látkami či předejít globálním změnám klimatu. Jeho práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, přípravu zákonů, kontrolu průmyslových firem, rady zákazníkům a domácnostem, výzkum, vzdělávání, právní kroky i spolupráci s obcemi. Působí na celostátní, místní i mezinárodní úrovni. Je zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací, v České republice.

Centrum pro dopravu a energetiku (CDE), občanské sdružení, je nevládní nezisková organizace. Vlivy dopravy a energetiky na životní prostředí se snažíme vidět v širších souvislostech, a proto se naše činnost zaměřuje i na otázky změny klimatu. Neomezujeme se jen na činnost v rámci České republiky, ale aktivně se zapojujeme do práce mezinárodních organizací – CEE Bankwatch Network (Síť ekologických organizací ve střední a východní Evropě zabývající se činností mezinárodních finančních institucí), jsme členy INFORSE (Mezinárodní síť pro trvale udržitelnou energii), Climate Action Network – CAN (Mezinárodní síť pro změny klimatu) a European Federation for Transport and Environment – T&E.